

उत्तमकृष्ण मजगैयाँका कविता कृतिको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली
केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको
प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

सावित्री भण्डारी

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौँ

२०७३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

शोधनिर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग, एम.ए. दोस्रो वर्षकी छात्रा सावित्री भण्डारीले **उत्तमकृष्ण मजगैयाँका कविता कृतिको अध्ययन** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । उहाँले परिश्रमपूर्वक तयार पार्नुभएको यस शोधकार्यबाट म सन्तुष्ट छु र यसको समुचित मूल्याङ्कनका लागि विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७३/१२/१०

.....
सहप्रा.डा. लक्ष्मणप्रसाद गौतम

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

२०७३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागकी छात्रा सावित्री भण्डारीले स्नातकोत्तर तह नेपाली विषयको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नुभएको उत्तमकृष्ण मजगैयाँका कविताकृतिको अध्ययन नामक शोधपत्र स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति

हस्ताक्षर

१. प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम
विभागीय प्रमुख
२. सहप्रा.डा. लक्ष्मणप्रसाद गौतम
शोधनिर्देशक
३. प्रा.डा. खगेन्द्रप्रसाद लुइटेल्
बाह्य परीक्षक

मिति : २०७३/१२/१३

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले आदरणीय गुरु सहप्रा.डा. लक्ष्मणप्रसाद गौतमज्यूको प्राज्ञिक निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । आफ्नो अति व्यस्त समयका बावजुत पनि अमूल्य समय दिई मलाई समुचित निर्देशन दिएर लेखनमा अभिप्रेरित गर्नुहुने शोधनिर्देशक श्रद्धेय गुरु सहप्रा. डा. लक्ष्मणप्रसाद गौतमज्यूप्रति सर्वप्रथम म हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

यस शोधकार्यका क्रममा आवश्यक सामग्री सङ्कलन गरी उपलब्ध गराउनुका साथै आफ्नो व्यवस्तापूर्ण जीवनमा पनि उचित समय निकालेर यथाशक्य मौखिक तथा लिखित रूपमा आवश्यक जानकारी उपलब्ध गराई सहयोग गर्नुहुने शोधनायक उत्तमकृष्ण मजगैयाँ र उहाँको परिवारजनप्रति म आभारी छु र यस कार्यका लागि उहाँहरूलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

सदा इज्जत र प्रतिष्ठाका लागि जीवनमा सङ्घर्ष गर्नुपर्छ भन्ने अती दिदै मेरो अध्ययनलाई यस अवस्थासम्म पुऱ्याउनु हुने पूजनीय बुबा भुवानीप्रसाद अधिकारी र आमा विष्णुमाया अधिकारीप्रति सधैं भरि ऋणी रहनेछु । साथै मलाई शैक्षिक प्रगतिको लागि सदा सहयोग र हरवखत साथ दिनुहुने जीवन साथी नरहरि भण्डारी, छोरी रक्षा भण्डारी, छोरा गौरव भण्डारी र आमा पार्वती भण्डारीप्रति पनि आभारी छु ।

शोधशीर्षक चयनदेखि शोधपत्रको अन्तिम स्वरूप तयार गर्दासम्म आइपरेका समस्याहरूको हल गर्न तथा विविध पक्षबाट सहयोग गर्ने आत्मीय मित्र सावित्रा पाण्डेलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । त्यसैगरी आवश्यक सल्लाह र सुभाष प्रदान गर्नु हुने भाइ बहिनीहरू उमा, लक्ष्मण, पवन, देवराज, प्रमोद सम्पूर्णलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । प्रस्तुत शोधपत्रलाई टड्कन गरी प्राविधिक सहयोग गर्ने सुभाष खत्रीज्यूलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा म शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

शैक्षिक सत्र : २०६७/०६८
मिति : २०७३।१।१०

शोधार्थी

सावित्री भण्डारी

स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौँ ।

विषय सूची

परिच्छेद : एक

शोधपरिचय

१.१ विषयपरिचय	१
१.२ समस्याकथन	२
१.३ शोधकार्यको उद्देश्यहरू	२
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.५ अध्ययनको औचित्य, महत्व तथा उपयोगिता	५
१.६ शोधकार्यको क्षेत्र र सीमा	५
१.७ सामग्रीसङ्कलन, शोधविधि र विश्लेषण ढाँचा	६
१.८ शोधपत्रको रूपरेखा	६

परिच्छेद : दुई

उत्तमकृष्ण मजगैयाँको काव्ययात्रा र प्रवृत्तिहरू

२.१ काव्ययात्रा	७
२.१.१ कवितायात्रा र प्रवृत्ति	८
२.२ समग्र विशेषता र योगदान	१३
२.२.१ कवितात्मक योगदान	१३
२.३ निष्कर्ष	१४

परिच्छेद : तीन

उत्तमकृष्ण मजगैयाँको पूर्वाद्धि चरणका कविता कृतिको विश्लेषण

३.१ विषयप्रवेश	१६
३.१.१ 'जय अवसरवाद' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण	१६
३.१.१.१ कृतिपरिचय	१७
३.१.१.२ विषयवस्तु	१७
३.१.१.३ भाव वा विचार	२०
३.१.१.४ सहभागी	२२
३.१.१.५ परिवेश	२३

३.१.१.६ उद्देश्य	२४
३.१.२ दृष्टिविन्दु	२५
३.१.३ भाषाशैली	२७
३.१.४ 'जय अवसरवाद' कवितासङ्ग्रहको प्रवृत्तिगत विश्लेषण	३०
३.१.४.१ राजनीतिक विकृति विसङ्गतिप्रतिको व्यङ्ग्य	३१
३.१.४.२ आर्थिक विषमताप्रति व्यङ्ग्य	३४
३.२ 'तिमी नरहे देश डुब्न्याछ' हास्यव्यङ्ग्य कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण	३६
३.२.१ कृति परिचय	३७
३.२.१.१ विषयवस्तु	३७
३.२.१.२ भाव वा विचार	३९
३.२.१.३ सहभागी	४१
३.२.१.४ परिवेश	४२
३.२.१.५ उद्देश्य	४२
३.२.२ दृष्टिविन्दु	४३
३.२.३ भाषाशैली	४५
३.२.४ 'तिमी नरहे देश डुब्न्याछ' कवितासङ्ग्रहको प्रवृत्तिगत विश्लेषण	४७
३.२.४.१ राजनीतिक क्षेत्रमा देखिएका विकृतिप्रतिको व्यङ्ग्य	४८
३.२.४.२ आर्थिक विषमताप्रति व्यङ्ग्य	५०
३.२.४.३ भ्रष्टचारप्रति गरिएको व्यङ्ग्य	५१
३.२.४.४ पारिवारिक विखण्डनप्रति गरिएको व्यङ्ग्य	५२
३.२.५ निष्कर्ष	५२

परिच्छेद : चार

उत्तमकृष्ण मजगैयाँको उत्तरार्ध चरणका कविताकृतिको विश्लेषण

४.१ विषयप्रवेश	५४
४.१.१ 'बुद्धहरू मर्दैनन्' कवितासङ्ग्रहको विश्लेषण	५४
४.१.१.१ कृतिपरिचय	५५
४.१.१.२ विषयवस्तु	५५

४.१.१.३ भाव वा विचार	५८
४.१.१.४ सहभागी	६०
४.१.१.५ परिवेश	६०
४.१.१.६ उद्देश्य	६१
४.१.२ दृष्टिविन्दु	६२
४.१.३ भाषाशैली	६३
४.१.४ 'बुद्धहरू मर्देनन्' कवितासङ्ग्रहको प्रवृत्तिगत विश्लेषण	६६
४.१.४.१ राजनीतिक क्षेत्रमा देखिएका विकृतिप्रतिको व्यङ्ग्य	६६
४.१.४.२ आर्थिक विषमताप्रति व्यङ्ग्य	६८
४.१.४.३ हत्या हिंसाका विरुद्धमा गरिएको व्यङ्ग्य	६९
४.१.५ निष्कर्ष	७०

अध्याय - पाँच

उपसंहार तथा निष्कर्ष

५.१ उपसंहार	७१
५.२ निष्कर्ष	७३
सन्दर्भ सामग्रीसूची	